

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παλαιοσλαβική Γλώσσα

Ενότητα 14: Μορφολογία – Μετοχές, απαρέμφατο, σουπίνο

Αλεξάνδρα Ιωαννίδου

Τμήμα Σλαβικών Σπουδών

Γ2.2. ΟΙ ΜΕΤΟΧΕΣ

Οι μετοχές στα παλαιοσλαβικά είναι πέντε: μετοχή ενεστώτα ενεργητικής φωνής, μετοχή παρακειμένου ενεργητικής φωνής I, μετοχή παρακειμένου ενεργητικής φωνής II, μετοχή ενεστώτα παθητικής φωνής και μετοχή παρακειμένου παθητικής φωνής.

(1) Η μετοχή ενεστώτα ενεργητικής φωνής μοιάζει πολύ με το 3ο πρ. πληθ., μόνο που αντί για την κατάληξη **-ѣ**, έχουμε την κατάληξη **-ѡѣ**. Η κλίση της μετοχής αυτής ταυτίζεται με την κλίση των ουσιαστικών με παλιό θέμα σε **-*jo** στο αρσ. και ουδ. γένος και σε **-*ja** στο θηλυκό.

Η κατάληξη στην ον. εν. των μετοχών θηλυκού γένους είναι σε **-и**, ενώ οι καταλήξεις στην ον. εν. του αρσ. και ουδ. γένους είναι **-ѡ** στην σκληρή κλίση, και **-ѡ** ανστίστοιχα στη μαλακή που για τη συγκεκριμένη πτώση προστίθενται απευθείας στη ρίζα του ρήματος.

ΜΕΤΟΧΗ ΕΝΕΣΤΩΤΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ				
ΕΝΙΚΟΣ				
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.	σκλ.	несѣ	несѡѣ	несѣ
	μαλ.	знаѣѡ	знаѡѡѣ	знаѣѡ
γεν.	σκλ.	несѡѣѡ	несѡѣѡѡ	несѡѣѡ
	μαλ.	знаѡѡѣѡ	знаѡѡѣѡѡ	знаѡѡѣѡ
δοτ.	σκλ.	несѡѣѡѡ	несѡѣѡѡ	несѡѣѡѡ
	μαλ.	знаѡѡѣѡѡ	знаѡѡѣѡѡ	знаѡѡѣѡѡ
αιτ.	σκλ.	несѡѣѡѣ	несѡѣѡѣѡ	несѡѣѡѣѡ
	μαλ.	знаѡѡѣѡѣ	знаѡѡѣѡѣѡ	знаѡѡѣѡѣѡ
οργ.	σκλ.	несѡѣѡѣѡѡ	несѡѣѡѣѡѡѡ	несѡѣѡѣѡѡѡ
	μαλ.	знаѡѡѣѡѣѡѡѡ	знаѡѡѣѡѣѡѡѡѡ	знаѡѡѣѡѣѡѡѡѡ
προθ.	σκλ.	несѡѣѡѡѡ	несѡѣѡѡѡ	несѡѣѡѡѡ
	μαλ.	знаѡѡѣѡѡѡ	знаѡѡѣѡѡѡ	знаѡѡѣѡѡѡ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ				
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο

ον.	σκλ.	НЕСЖШТЕ	НЕСЖШТІА	НЕСЖШТІА
	μαλ.	ЗНАІЖШТЕ	ЗНАІЖШТІА	ЗНАІЖШТІА
γεν.	σκλ.	НЕСЖШТЬ	НЕСЖШТЬ	НЕСЖШТЬ
	μαλ.	ЗНАІЖШТЬ	ЗНАІЖШТЬ	ЗНАІЖШТЬ
δοτ.	σκλ.	НЕСЖШТІЕМЪ	НЕСЖШТІАМЪ	НЕСЖШТІЕМЪ
	μαλ.	ЗНАІЖШТІЕМЪ	ЗНАІЖШТІАМЪ	ЗНАІЖШТІЕМЪ
αιτ.	σκλ.	НЕСЖШТІА	НЕСЖШТІА	НЕСЖШТІА
	μαλ.	ЗНАІЖШТІА	ЗНАІЖШТІА	ЗНАІЖШТІА
οργ.	σκλ.	НЕСЖШТИ	НЕСЖШТІАМИ	НЕСЖШТИ
	μαλ.	ЗНАІЖШТИ	ЗНАІЖШТІАМИ	ЗНАІЖШТИ
προθ.	σκλ.	НЕСЖШТИХЪ	НЕСЖШТІАХЪ	НЕСЖШТИХЪ
	μαλ.	ЗНАІЖШТИХЪ	ЗНАІЖШТІАХЪ	ЗНАІЖШТИХЪ

ΔΥΪΚΟΣ				
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.- αιτ.	σκλ.	НЕСЖШТІА	НЕСЖШТИ	НЕСЖШТИ
	μαλ.	ЗНАІЖШТІА	ЗНАІЖШТИ	ЗНАІЖШТИ
γεν.- προθ.	σκλ.	НЕСЖШТІЮ	НЕСЖШТІЮ	НЕСЖШТІЮ
	μαλ.	ЗНАІЖШТІЮ	ЗНАІЖШТІЮ	ЗНАІЖШТІЮ
δοτ.- οργ.	σκλ.	НЕСЖШТІЕМА	НЕСЖШТІАМА	НЕСЖШТІЕМА
	μαλ.	ЗНАІЖШТІЕМА	ЗНАІЖШТІАМА	ЗНАІЖШТІАМА

ΜΟΛΙΤΙ				
ΕΝΙΚΟΣ				
		Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.		ΜΟΛΑ	ΜΟΛΑШТИ	ΜΟΛΑ
γεν.		ΜΟΛΑШТІА	ΜΟΛΑШТІА	ΜΟΛΑШТІА
δοτ.		ΜΟΛΑШТІЮ	ΜΟΛΑШТИ	ΜΟΛΑШТІЮ
αιτ.		ΜΟΛΑШТЬ	ΜΟΛΑШТІЖ	ΜΟΛΑШТІЕ
οργ.		ΜΟΛΑШТІЕМЪ	ΜΟΛΑШТІЕЖ	ΜΟΛΑШТІЕМЪ
προθ.		ΜΟΛΑШТИ	ΜΟΛΑШТИ	ΜΟΛΑШТИ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.	ΜΟΛΑШTE	ΜΟΛΑШTIA	ΜΟΛΑШTIA
γεν.	ΜΟΛΑШTЬ	ΜΟΛΑШTЬ	ΜΟΛΑШTЬ
δοτ.	ΜΟΛΑШTIEМЪ	ΜΟΛΑШTIAМЪ	ΜΟΛΑШTIEМЪ
αιτ.	ΜΟΛΑШTIA	ΜΟΛΑШTIA	ΜΟΛΑШTIA
οργ.	ΜΟΛΑШTИ	ΜΟΛΑШTIAМИ	ΜΟΛΑШTИ
προθ.	ΜΟΛΑШTИХЪ	ΜΟΛΑШTIAХЪ	ΜΟΛΑШTИХЪ

ΔΥΪΚΟΣ			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.- αιτ.	ΜΟΛΑШTIA	ΜΟΛΑШTИ	ΜΟΛΑШTИ
γεν.- προθ.	ΜΟΛΑШTЮ	ΜΟΛΑШTЮ	ΜΟΛΑШTЮ
δοτ.- οργ.	ΜΟΛΑШTIEМA	ΜΟΛΑШTIAМA	ΜΟΛΑШTIEМA

Οι μετοχές ενεστώτα ενεργητικής φωνής των μη θεματικών ρημάτων σχηματίζονταν κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο, μόνο που η κατάληξη προστίθενταν στη ρίζα του εκάστοτε ρήματος.

Παραδείγματα:

БЪТИ - **СЪ/СЪШTЪ/СЪ** (ον.), **СЪШTIA/СЪШTIA/СЪШTIA** (γεν.) κλπ. ή:

ДАТИ - **ДАДЪ/ДАДЪШTИ/ДАДЪ** (ον.)

ДАДЪШTIA/ДАДЪШTIA/ДАДЪШTIA (γεν.)

ВѢДѢТИ - **ВѢДЪ/ВЕДЪШTИ/ВѢДЪ** (ον.)

ВѢДЪШTIA/ВЕДЪШTIA/ВЕДЪШTIA (γεν.)

ΙΑСТИ - **ΙΑДЪ/ΙΑДЪШTИ/ΙΑДЪ** (ον.)

ΙΑДЪШTIA/ΙΑДЪШTIA/ΙΑДЪШTIA (γεν.)

Η μετοχή ενεστώτα ενεργητικής φωνής εμφανιζόταν επίσης με μακρά μορφή, η οποία είχε τις καταλήξεις και την κλίση των μαλακών επιθέτων, π.χ.

НЕСЪИ, НЕСЪШТІАІЄГО..., НЕСЪШТІА, НЕСЪШТІАІА..., НЕСЪШТІЄ, НЕСЪШТІАІЄГО...

ΜΕΤΟΧΗ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ Ι			
ΕΝΙΚΟΣ			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.	НЕСЪ, ЗНАВЪ	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ	НЕСЪ, ЗНАВЪ
γεν.	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА	НЕСЪША, ЗНАВЪШІА	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА
δοτ.	НЕСЪШЮ, ЗНАВЪШЮ	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ	НЕСЪШЮ, ЗНАВЪШЮ
αιτ.	НЕСЪШЬ, ЗНАВЪШЬ	НЕСЪШІѢ, ЗНАВЪШІѢ	НЕСЪШЕ, ЗНАВЪШЕ
οργ.	НЕСЪШЕМЪ, ЗНАВЪШЕМЪ	НЕСЪШЕІѢ, ЗНАВЪШЕІѢ	НЕСЪШЕМЪ, ЗНАВЪШЕМЪ
προθ.	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.	НЕСЪШЕ, ЗНАВЪШЕ	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА
γεν.	НЕСЪШЬ, ЗНАВЪШЬ	НЕСЪШЬ, ЗНАВЪШЬ	НЕСЪШЬ, ЗНАВЪШЬ
δοτ.	НЕСЪШЕМЪ, ЗНАВЪШЕМЪ	НЕСЪШІАМЪ, ЗНАВЪШІАМЪ	НЕСЪШЕМЪ, ЗНАВЪШЕМЪ
αιτ.	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА	НЕСЪШІА, ЗНАВЪШІА
οργ.	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ	НЕСЪШІАМИ, ЗНАВЪШІАМИ	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ
προθ.	НЕСЪШИХЪ, ЗНАВЪШИХЪ	НЕСЪШІАХЪ, ЗНАВЪШІАХЪ	НЕСЪШИХЪ, ЗНАВЪШІАХЪ

ΔΥΪΚΟΣ			
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ον.- αιτ.	НЕСЪША, ЗНАВЪША	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ	НЕСЪШИ, ЗНАВЪШИ
γεν.- προθ.	НЕСЪШЮ, ЗНАВЪШЮ	НЕСЪШЮ, ЗНАВЪШЮ	НЕСЪШЮ, ЗНАВЪШЮ
δοτ.- οργ.	НЕСЪШЕМА, ЗНАВЪШЕМА	НЕСЪШАМА, ЗНАВЪШАМА	НЕСЪШЕМА, ЗНАВЪШЕМА

(2) Η μετοχή παρακειμένου ενεργητικής φωνής Ι σχηματίζεται απ' το απαρεμφατικό θέμα με την πρόσθεση σε αυτό των επιθημάτων **-ЪШ-** (αν το θέμα έληγε σε σύμφωνο) και **-ВЪШ-** (αν το θέμα έληγε σε φωνήεν) τα οποία ακολουθούνταν απ' τις αντίστοιχες κατάληξεις. Με άλλα λόγια, έχουμε: **НЕС-(ТИ) + ЪШ** + κατάληξη (όπου, όπως και στην μετοχή ενεστώτα στην ον. εν. αρσ. και ουδ. έχουμε: **НЕС-** + κατάληξη και στην ον. εν. θηλυκού έχουμε την κατάληξη **-И**)

(3) Η μετοχή παρακειμένου ενεργητικής φωνής ΙΙ αποτελεί σήμερα τον πιο παραγωγικό τύπο μετοχής στις σλαβικές γλώσσες, μια και ακόμα είναι σημαντικό συστατικό στοιχείο σχηματισμού διαφόρων ρηματικών τύπων. Σχηματίζεται απ' το απαρεμφατικό θέμα με την πρόσθεση σε αυτό των κατάληξεων

-ЛЪ, -ЛА, -ЛО, -ЛИ, -ЛЪИ, -ЛА

Παραδείγματα: **РЕКАЪ - РЕКА - РЕКЛО - РЕКЛИ - РЕКАЪИ - РЕКА**

НЕСАЪ - НЕСА - НЕСЛО - НЕСЛИ - НЕСАЪИ - НЕСА

ПЕКАЪ - ПЕКА - ПЕКЛО - ПЕКЛИ - ПЕКАЪИ - ПЕКА

МИНЖАЪ - МИНЖА - МИНЖЛО - МИНЖЛИ - МИНЖАЪИ - МИНЖА

ЗНААЪ - ЗНАА - ЗНАЛО - ЗНАЛИ - ЗНААЪИ - ЗНАА

Σε μερικές περιπτώσεις, ειδικά σε χειρόγραφα νοτιοσλαβικής σύνταξης, η μετοχή αυτή εμφανίζεται σε λειτουργία επιθέτου – π.χ. **ЗЪРЕЛЪ** (ώριμος), **ИЗГИНЪЛЪ** (νεκρός).

(4) Η μετοχή ενεστώτα παθητικής φωνής σχηματίζεται απ' το θέμα του ενεστώτα με το επίθημα **-м-** και τις καταλήξεις **-ъ, -а, -о**. Η μετοχή ενεστώτα παθητικής φωνής κλίνεται όπως τα ουσιαστικά με παλιά θεματική κατάληξη **-*ο, *-jo** (στα θηλυκά **-*а, *-ja**.)

Παραδείγματα: **нЕСОМЪ - нЕСОМА - нЕСОМО / ЗНАЕМЪ - ЗНАЕМА - ЗНАЕМО**

(5) Η μετοχή παρακειμένου παθητικής φωνής σχηματίζεται με την πρόσθεση των καταλήξεων **-нъ (-на, -но), -тъ (-та, -то)**

στο απαρεμφατικό θέμα του ρήματος. Η κατάληξη **-нъ** προστίθεται σε ρήματα, των οποίων το θέμα λήγει σε **-а** ή **-ѣ**.

Παραδείγματα: **ЗНАТИ - ЗНАНЪ, ОДѢТИ - ОДѢНЪ, КОУПОВАТИ - КОУПОВАНЪ, ВИДѢТИ - ВИДѢНЪ.**

Τα ρήματα, των οποίων το θέμα λήγει σε σύμφωνο, καθώς και τα ρήματα της 4ης συζυγίας παίρνουν την κατάληξη **-енъ**.

Παραδείγματα:

РЕШТИ - РЕЧЕНЪ, НЕСТИ - НЕЧЕНЪ, ХВАЛИТИ - ХВАЛЕНЪ, ІАВИТИ - ІАВЛЕНЪ, ЛЮБИТИ - ЛЮБЛЕНЪ.

Την κατάληξη **-тъ** παίρνουν τα ρήματα της 1ης συζυγίας με απαρεμφατικό θέμα σε ρινικό σύμφωνο.

Παραδείγματα:

ЗАЧАТИ - ЗАЧАТЪ, РАСПАТИ - РАСПАТЪ

Γ2.3. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ, ΤΟ ΣΟΥΠΙΝΟ

Πρόκειται για ονοματικό τύπο του ρήματος. Στη γλωσσολογία θεωρείται ότι το απαρέμφατο έχει τις ρίζες του στην παλιά δοτική των ονομάτων με κατάληξη θέματος σε **-*i**.

Η κατάληξη του παλαιοσλαβικού απαρεμφάτου είναι **-τι**. Αυτή προστίθεται αυτούσια στα ρήματα, η κατάληξη του θέματος των οποίων είναι φωνηεντική: **ЗНАТИ, БЪРАТИ, МИНЖТИ**, επιφέρει όμως διάφορες αλλαγές στα ρήματα που λήγουν σε σύμφωνο. Έτσι, λόγω του νόμου της ανοιχτής συλλαβής έχουμε φαινόμενα όπως στα παρακάτω παραδείγματα:

ПЛЕТ-ТИ → ПЛЕСТИ, КРАД-ТИ → КРАСТИ, ПАД-ТИ → ПАСТИ

Επίσης, λόγω της μετατροπής των ουρανικών **к, г** στις διφθόγγους **кѣ, гѣ** όταν ακολουθεί μπροστινό φωνήεν, έχουμε τα εξής:

ВЛѢК-ТИ → ВЛѣШТИ, МОГ-ТИ → МОШТИ, РЕК-ТИ → РЕШТИ

ΤΟ ΣΟΥΠΙΝΟ

Το σουπίνο επίσης θεωρείται κατάλοιπο παλιάς κλίσης. Έχει την κατάληξη **-ѣ** που προστίθεται στο θέμα όμοια με την κατάληξη του απαρεμφάτου. Μόνο στα ρήματα με κατάληξη απαρεμφάτου σε **-шти** το σουπίνο παίρνει την κατάληξη **-ѣ**.

Παραδείγματα: **вєсѣѣ, двигнѣѣ, пєшѣѣ**

Σε πρόταση: **приде видеѣѣ градеѣ**

Στον σχηματισμό του σουπίνου, οι φωνητικές αλλαγές είναι οι ίδιες με αυτές που παρατηρούμε κατά τον σχηματισμό του απαρεμφάτου. Το σουπίνο συνήθως χρησιμοποιούνταν μετά από ρήματα κίνησης και πληροφορούσε σχετικά με τον σκοπό της κίνησης. Στις σύγχρονες σλαβικές γλώσσες, τη θέση του σουπίνου έχει πάρει το απαρέμφατο. (Υπάρχουν πάντως υπολείμματα του σουπίνου στα κάτω σορβικά και στα σλοβενικά.)

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αλεξάνδρα Ιωαννίδου, 2015.
Αλεξάνδρα Ιωαννίδου. «Παλαιοσλαβική Γλώσσα. Ενότητα 14: Μορφολογία – Μετοχές, απαρέμφατο, σουπίνο». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://opencourses.uoa.gr/courses/SLAVSTUD101/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

